

Ir. E.D. Wiebes
Minister van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Betreft: Open brief Klimaat- en Energieakkoord

Zeer geachte heer Wiebes,

Een nieuw jaar om met vertrouwen in de toekomst aan de slag te gaan. Wij wensen u een goed en productief jaar.

Bijgaand een open brief die wij binnenkort gaan verspreiden binnen ons relatienetwerk met het verzoek de daarin vervatte oproep aan u te willen ondersteunen. Kort gezegd is die oproep om - anders dan bij het Energieakkoord van 2013 - burgers op een constructieve manier te betrekken bij het opstellen van een nieuw Klimaat- en Energieakkoord. Reden: die 49 % CO₂ reductie in 2030 halen we alleen als de gehele samenleving meedoet en dus moet het nieuwe akkoord ook de burgers van dit land (helpen) mobiliseren.

In die open brief schetsen we ook de contouren van een mogelijke aanpak om burgers te betrekken zonder dat het proces vertraging oploopt of anderszins al te complex wordt. Wij geven daarbij ook aan dat we graag mee willen doen om die contouren om te zetten in een concreet plan en om op zo kort mogelijke termijn met dat plan aan de slag te gaan. Daarbij is het voor u wellicht van belang te weten dat wij geen onbekenden zijn voor uw ministerie. De heer Meindert Smallenbroek, directeur Energie en Omgeving, kan u nader informeren.

We hopen in positieve zin van u te mogen horen vanwege het belang van de zaak.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A.W. Koers', with a horizontal line underneath.

Albert Koers
Voorzitter NPBO*

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Rob Rietveld', with a horizontal line underneath.

Rob Rietveld
Directeur NPBO

* Nederlands Platform Burgerparticipatie en Overheidsbeleid i.o., een initiatief van de twee ondertekenaars dat gesteund wordt o.a. door Herman Bröring, Eelco de Groot, Victoria ten Holder, Marc Rijnveld, Eric Smaling, Fon ten Thij, Gerrit Valk, Jan Veltman en Wendy Versteeg.

KLIMAAT- EN ENERGIEAKKOORD 2018: MET ONS OF ZONDER ONS?

OPEN BRIEF AAN MINISTER WIEBES

Schettens en Annerveenschekanaal, 4 januari 2018

Geachte heer Wiebes,

Die “ons” in de aanhef van deze brief? De burgers van dit land natuurlijk. Gaat u die betrekken bij het uitwerken van het Klimaat- en Energieakkoord 2018? En, zo ja, hoe gaat u dat doen want het is een zootje ongeregeld, die burgers? Hierna een pleidooi om burgers toch actief mee te laten denken en hen stem te geven plus een paar ideeën hoe u het zo kunt organiseren dat burgers constructief mee kunnen en willen doen.

Waarom?

Waarom de moeite doen om burgers te betrekken? Het zo succesvolle Energieakkoord uit 2013 kwam toch ook snel en effectief tot stand in onderhandelingen in het kader van de SER tussen alle betrokken belangenorganisaties? En het werd daarna toch afgezegd door de Tweede Kamer namens de burgers van dit land? Klopt, maar het ging - en gaat nog steeds - wel allemaal aan de modale Nederlander voorbij. Want kijk even dieper en dan tekent zich een werkwijze af die vanuit democratisch perspectief geen prijs verdient. Ten eerste, omdat de SER de deuren gesloten hield: burgers werden niet alleen buiten de deur gehouden,* maar er kwam ook pas wat naar buiten toen de deals binnenkamers rond waren. Ten tweede, omdat de Tweede Kamer in feite buitenspel werd gezet en eigenlijk alleen maar “ja” kon zeggen want elke wijzigingen zou het zorgvuldig geconstrueerde kaartenhuis van tot in detail uitgewerkte compromissen in gevaar brengen.

Geen wonder dat voor de meeste burgers het Energieakkoord en de energietransitie nog steeds een ver-van-mijn-bed-show zijn voor Haagse dames en heren. Zoals u zelf vorige maand ook al opmerkte bij de behandeling van uw begroting in de Tweede Kamer.

Zal het wat met het nieuwe Klimaat en Energieakkoord net zo gaan? Terwijl u in de korte periode van uw ministerschap ook al meerdere keren de o zo ware woorden heeft uitgesproken dat de regering het klimaat- en energieprobleem niet alleen kan oplossen en dat we daarvoor het bedrijfsleven nodig hebben, maar ook de burgers. Zie de brief die u op 8 december 2017 aan de Tweede Kamer zond met als boodschap: het is alle hens aan dek en dat geldt ook voor de burgers van dit goede land.

Het betrekken van burgers bij het opstellen van het Klimaat- en Energieakkoord is dus een goede zaak vanuit democratisch gezichtspunt, maar het is bovenal ook een manier - in mijn ogen: de enige manier - om de samenleving in brede zin in beweging te krijgen. Heel veel mensen beseffen dat het anders moet met klimaat en energie, een groep voortrekkers weet dat beseft om te zetten in daden, maar al te veel burgers zijn nog niet aangehaakt - staan nog niet bij die “alle hens” op het dek van ons land. Dat moet veranderen als we de CO2 uitstoot in 2030 met 49% terug willen dringen. Vind ik, maar heb ik ook u horen zeggen in de bijeenkomst op 4 december in het Haagse Gemeentemuseum.

* Verzoeken van burgerorganisaties mee te mogen doen aan de gesprekken werden afgewezen. Het was polderen in besloten kring.

Maar burgers betrekken betekent niet alleen burgers mobiliseren: het leidt ook tot het activeren van extra kennis die anders onbenut blijft. Zoals uw ambtgenoot van Infrastructuur en Waterstaat ontdekte toen burgers ook eens gingen rekenen aan de geluidsprofielen van vliegtuigen op weg naar en van vliegveld Lelystad. Burgerparticipatie draagt niet alleen bij aan draagvlak, maar ook aan inhoudelijk betere besluiten. En het is ook nog eens “kosteneffectief” - een woord dat u met regelmaat in de mond neemt - want solide wetenschappelijke studies laten zien dat de “transactiekosten” en stuk lager worden als burgers vooraf betrokken worden bij planontwikkeling en besluitvorming in plaats van achteraf ruzie met ze te maken en tegen ze te gaan procederen.

Hoe?

Alle reden dus om burgers te betrekken bij het opstellen van het Klimaat- en Energieakkoord. Maar hoe dan? Want die burgers zijn nu eenmaal niet georganiseerd en dus niet gemakkelijk te mobiliseren. Hier niet even een panklaar recept, maar een paar op ervaring* gebaseerde suggesties om burgers op een slimme en constructieve manier te betrekken bij het opstellen van het Klimaat- en Energieakkoord 2018.

We hebben begrepen dat het gedachtegoed voor dat akkoord ontwikkeld zal worden door vijf thematisch geordende tafels. Waarom niet een paar burgers aan elke tafel toegevoegd als een soort neutrale partij te midden van andere deelnemers die het zakelijke perspectief van het bedrijfsleven en/of het ideologische perspectief van natuur- en milieuorganisaties vertegenwoordigen? In theorie misschien een aardig idee, maar volgens ons gaat het in de praktijk niet werken en gaan die burgers fungeren als wat in een andere context wel werd aangeduid als de “excuus-Truus”. Bovendien: hoe selecteer je die paar burgers per tafel, hoe zorg je er voor dat ze weten waar het over gaat, hoe kunnen ze partij zijn in gesprekken met mensen die soms al jarenlang diep in de materie zitten, etc.?

Ons lijkt het daarom beter dat u een openbare oproep doet om deel te nemen aan een “Burgerforum Klimaat en Energie”. In die oproep geeft u aan dat het forum uit 40 tot 60 personen zal bestaan, dat de leden geen zakelijke banden (meer) mogen hebben met het bedrijfsleven of andere organisaties, dat ze bereid moeten zijn er gedurende minstens een half jaar minimaal drie dagen per week mee bezig te zijn, dat ze ook aan boord moeten blijven als het langer gaat duren dan zes maanden en dat ze daarvoor een bescheiden, maar redelijk vergoeding zullen ontvangen.** En dat de beslissing over de samenstelling van het forum onherroepelijk is en niet vatbaar voor beroep.

Uit alle reacties laat u een groep mensen selecteren die zoveel mogelijk een dwarsdoorsnede van de bevolking van ons land is. Dus niet alleen hoog opgeleiden en zeker niet alleen maar witte mannen van 50 jaar en ouder. In elk geval een goede man-vrouw mix, een mix van leeftijden en een goede spreiding over het land. Laat die selectie aan derden over, maak desnoods gebruik van loting, maar maak duidelijk dat het Burgerforum uw idee is en dat u er voor 100 procent achter staat want alleen zo krijgt het forum de status en het gewicht die nodig zijn.

Het Burgerforum wordt ondersteund door een professioneel secretariaat. Eerste taak van dat secretariaat is het organiseren van een intensieve periode van een maand of zo waarin de leden van het forum worden bijgepraat, om niet te zeggen bijgespijkerd, opdat ze (globaal) weten waar het over gaat. Als ze aantreden zijn ze onbewust ondeskundig – “ze weten niet wat ze niet weten”

* Zie onder meer het door ons, in opdracht van uw ministerie geschreven rapport *Omgevingsparticipatie bij windenergie op land - lessen uit de praktijk. Van weerstand en confrontatie naar acceptatie en coöperatie*, Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines november 2017, 198 p.

** Degenen die aan één van de vijf tafels zitten worden immers ook betaald. Dus waarom zouden burgers het zonder vergoeding moeten doen?

- en het doel van die maand is te bereiken dat ze bewust ondeskundig worden – “ze weten wat ze niet weten” - want pas daarna kunnen ze kritische vragen gaan stellen.

Het Burgerforum zou zo omstreeks eind maart operationeel moeten zijn. Vanaf dat moment rapporteren de vijf tafels periodiek - eens per twee à drie weken? - aan het Burgerforum over de stand van zaken. In principe zijn die rapportages openbaar zodat de leden er als ambassadeurs mee naar buiten kunnen treden om een grotere groep mensen te bereiken en te betrekken. Het Burgerforum neemt niet alleen kennis van die rapportages, maar praat ook terug. En het kan externe deskundigen mobiliseren om dat “terugpraten” te baseren op kennis van zaken.

Het Burgerforum fungeert dus als een kritische luis in de pels van de vijf tafels. Waar aan die tafels gewerkt wordt aan oplossingen (en compromissen) vanuit een zakelijk en/of ideologische perspectief, houdt het forum die oplossingen (en compromissen) tegen het licht vanuit het perspectief van de modale burger van dit land. Wat kan leiden tot kritiek richting de aanleverende tafels, maar ook kan bijdragen aan het besef bij burgers dat de energietransitie offers gaat vragen. Vooral als de leden van het forum gaan fungeren als geloofwaardige drager van die boodschap.

Aan het einde van de rit als er een concept Klimaat- en Energieakkoord op tafel ligt, brengt het Burgerforum een afrondend advies uit aan de Tweede Kamer. Met dat advies in de hand kan de Tweede Kamer beter dan in 2013 eigenstandig en inhoudelijk oordelen over het akkoord vanuit de optiek van burgers.

Er valt meer te zeggen (en te fantaseren) over manieren om het Burgerforum in te zetten om de samenleving te mobiliseren voor de energietransitie - maak er een TV serie van; betrek schoolkinderen of jong volwassenen bij het forum; maak er een internet-spel van (“Heel Holland bespaart”) - maar het bovenstaande volstaat als eerste aanzet.

Sollicitatie

Ten slotte: mocht het idee u aanspreken, we gaan maar al te graag met uw ambtenaren aan de slag om het idee van een Burgerforum Klimaat en Energie uit te werken en om er naderhand daadwerkelijk mee aan de slag te gaan. Onze vingers jeuken!

Albert Koers
Voorzitter NPBO*

Rob Rietveld
Directeur NPBO

* Nederlands Platform Burgerparticipatie en Overheidsbeleid i.o., een initiatief van de twee ondertekenaars van deze open brief dat gesteund wordt o.a. door Herman Bröring, Eelco de Groot, Victoria ten Holder, Marc Rijnveld, Eric Smaling, Fon ten Thij, Gerrit Valk, Jan Veltman en Wendy Versteeg.